

Magda URSCHE

O MUSCĂ-N OCHI

Moto: „De la vârsta de 6 ani, am avut pornirea de a desena forma lucrurilor. Către 50 de ani publicasem infinit de multe desene, dar tot ce am creat pînă la 70 de ani abia merită să fie luat în seamă. Abia la 73 de ani am înțeles oarecum structura adevăratei naturi a animalelor, ierburilor, copacilor, păsărilor, peștilor și insectelor. Prin urmare, la vârsta de 80 de ani voi mai face unele progrese, iar la 90 de ani voi pătrunde taina lucrurilor. La 100 de ani, voi ajunge, desigur, la un stadiu minunat, iar cînd voi avea 110 ani, tot ce voi face, chiar și un punct sau o linie, va fi viu”.

Hokusai

Intelligent și rafinat sau, cum ar spune el însuși, „fresh, ifrel, bril”, Val Gheorghiu a lucrat frumos cu imaginea-de-sine. Arată constant stailiș, pîrînd abia venit dintr-un *tour* francez sau de la o ședință de *shooting*. *Ogaratic*, cum ar zice Sadoveanu, flanează ca monden ori ca nevrotic, contra plictiselii ori muncii severe. Cu comilitoni dar, mai ales, fără. A flana e în *moarea* (Creangă) sau în *naturelul* (Caragiale) lui. Mărșăluitor pînă-i „gem genunchii de mers” pe Sărărie după fantasma unui tramvai retro, gonind pușcă diminețile spre atelierul său din strada Armeană, 18, et. 2, dînd o fugă „la nervoși”, întorcîndu-se ca să audă carillonul Palatului, grăbindu-se spre Sala Voievozilor, unde are un vernisaj la care a invitat tot Iașul, „pe la 6 fix”.

Coboară Sublima Pantă a Dochiei sau urcă dealul Copoului ca un „Sisif al Bellelor Arte”; hălăduiește prin pădurea de la Breazu, ca să „adauge, prin cultură, puțină natură naturii” (Gérard Genette). Cînd iese pe Lăpușneanu cu ochelarii John Lennon (lentilă mică, verzuie), bunul *promeneur* pare că-i pe urmele celor patru, N. Tonitza, Șt. Dimitrescu, Francisc Șirato, Oscar Han, care-l așteaptă la un vin sincer, în locanta supranumită „Academia Liberă”. De dragul lui oraș, „rămas anacronic, adică nătîng-nostalgic”, chit că-l amenință cu o plecare în Bermude, nu se poate despărți, cum nu se desparte de „drag-mizerabila Românie”. Cu românii (în ortografia autorului, cu î din i), împăcați cu „România Farfurizilor” e dur pe dreptate. Tîrgul bahluvian îl răsplătește: se lasă citit de Val Gheorghiu ca un roman, personaje fiind Ușile, Ușile... Celebre ori umile. Le duce cu sine în atelierul hiperordonat, fără fir de praf, unde toate-s la locul lor: și ulcica, și conul de brad, și tipsia, și spatula, și pensoanele, și radioul. Pînă și cățelușa-vulpiță e la locul ei, pe preș.

„Dali, mi-a spus Val, nu dormea dacă șosetele nu-i erau aliniat în anume fel”.

Acolo, în atelierul de pe Armeană, mută pe pînze zonele

erogene ale orașului. Val Gh. e specialist în triumfiuri amoroase: Mitropolia – Turnul Goliei – Baia Turcească; Muzeul Gane – Casa Pogor – vechiul turn de apă din Păcurari.

Îmi închipui că-i spune unei clădiri cum i-a spus Chagall Bellei sale: „Nu te mișca... Rămîi exact așa!”. Și că ea îl ascultă. Nu-i Val mai intim cu o clădire (fie Bojdeuca din Țicău sau Filarmonica decojită de fard), cum i-am spus în romanul meu, *Conversație pe Titanic?* Îl tot plimb prin proza mea, cu nasu-i berjerac, sub pălăriuța mereu alta, cu mersul constant elastic și cu orgoliul lui imperial, tocmai pentru că VGH este un brand al Tîrgului, dulcele. Dar și Val Gh. îl regalează, pictîndu-l cu iubire și reprezentare. (Firește, nu Iașul inestetic, sordid, cu Casa Conachi decăzută-n bar, avînd *pissoir*-ul la stradă, între coloane). N-are cultul detaliului, cum afirma ritos un cronicar plastic? Ba bine că nu!

Odată, parafrazîndu-l pe Gabo Márquez care mărturisea că a învățat arta descrierii de la Hemingway, bătrînul fiind în stare să descrie și cum dă colțul o pisică, l-am antrenat într-un pariu: trebuie să faci în așa fel ca mîrnanul ăsta *gris foncé* să dea colțul printre picioarele unei dame aproape nudă. Poți? Nu spune că nu!

Nimic n-a fost „mai lesne(a)” pentru Val. Dezmățul erotic cere mîna sigură și mă gîndesc la *Ele*, dezmațatele, la femeile în dans, în zbor, cu toate pînzele sus, urcate pe simezele unei expoziții. Cu păr Jugendstil și pubis roz, cu picioarele-n arc voltaic, cu sîni cîrni și otrăvitori, un insectar de duduți și zăbzuci, de fițe, de seduisante, toate vivante, pempante, atașante, ca-n visele unor nopți de vară/iarnă.

Îl cunosc pe Val Gheorghiu din '68, cînd am intrat în redacția revistei „Cronica”, așadar de – oho! – aproape 40 de ani. „Salut, Picasso!”, îi spunea pe atunci nenea Mitru tehnoredactorul (primul care-l zărise pe pictor în redactorul de la „Flacăra Iașului”, care încălța clasa muncitoare cu cizme de cavalier-guard, ca-n ficțiile mele; în realitate, înlocuia, la cerere, opincile cu „cizme de cauciuc, negru-smoală” și-i punea pe eroii muncii socialiste, tractoriști și turnători, forjori și betoniști și colectivști, să zîmbească la unison, modificîndu-le linia gurii). Deținea o rubrică intitulată *Crochiu*, pe care avea să i-o desființeze Liviu Leonte, din motive extraliterare. Ca un alt Philippe Lejeune, Val Gheorghiu adoră crochiul, fragmentul, schița scurtă, „momentul”, nota de lectură succintă, schemuța-scenuța.

Aici îmi vine în minte răspunsul dat de Cioran curiozității unui trecător care l-a recunoscut: „Vous êtes Cioran?”; „Je

l'étais!'. Ei bine, Val a rămas același în disponibilitatea de-a fi mereu altul, în ingeniozitatea de-a oferi mereu altceva; după o porție de *plénairism*, desen după model (nu antic, ci viu), schițe „sur le vif” de anatomie feminină; între-rupe seria dramatică *Strigătul* cu o terapie prin arbori; se arată „nebu după desen” ca Hokusai. Val a dovedit, după Van (den Velde) că „linia este putere”. Ne încântă apoi cu flori nemaivăzute, din grădina Vameșului Rousseau. Perioada anti-fauvistă, a griurilor (*Desculții lumii*) primește ca replică *Pantof* (la Dana Gallery, din capătul străzii Lăpușneanu) în alb și roz și pur. Pulpele cabrate ale femeii în roșu fac un *Arc de triumf* și-mi bîzîie în minte un poet suprarealist: *femeie ca aceea, roșie, n-am mai văzut! O talpă albastră* (titlu)

își povestește irealitatea, ca și *tocul alb*. Din bentița unui pantofior țîșnește miraculosul, după cum mănunchiul de toporași mov, înghesușiți, la căldură, într-o gheată de-un roșu pompeian îți creează „o euforie vag dementă”, ca lui Val însuși vocea lui Cher. „Cher, moncher”, l-a rîs Nicolae Turtureanu pe melosensibilul Val, de decenii stîlp al Filarmonicii! „Fie! frumos ne-ncălțași, unchiule!”, l-am gratulat eu *à la* nenea Iancu, după vernisaj, la o tequila cu sare.

De precizat că noi, adică Val, poetul poreclit Nickleby și cu mine facem un trio special, fiecare încercînd să fie disponibil pentru ceilalți. La o bere-n trei la Bolta Rece, în „profum de mititei” (Val vrea musai o bere Ciucă) sau la Cafeneaua Diavolo. Îmi întrețin spiritul de competiție discutînd cu ei. „Parcă sîntem la concursul Cine știe cîștigă”, hăhăie Turtureanu. Da, dar acum cine *nu* știe cîștigă, precizez eu. Facem glume culturale, ca să zic așa, discutăm printre pocale despre politice și poale. Deopotrivă ’manfișiști, punem pe masă „un bîrfuț spumos”. „Să ne despărțim, vorba aluia, de trecut, hlizind”, îndeamnă Val. Trei *trouble fêtes* de Ciric, pentru că pe Mihai Ursachi nu-l mai putem socoti. Telefonul lui Val bipăie mereu, prilej de comentarii și de ipoteze.

„Te crucești, ca să nu pronunț muscălește, te crăcești”, începe Val o istorietă cam deochetă de la un kief cu Cotnar. Frișca aventurilor lui e deliciu. Mereu ne uluiește. Subiectul e neașteptat, ca și cuvîntul. *Narrare necesse est*. Și-i enumăr volumele de proză scurtă: *Arlechin în iarbă* ('72), *Viața în teleferic* ('79), *Viețile după Vasari* ('80), *Madona cu gîtul lung* ('87), *Mă-ntorc în Bermude* ('99), *Pretențiile barcagiului Caron* (2000), scrise cu meșteșug stilistic de pictor, abilitatea, expresivitatea pixului fiind aceeași cu a penelului, cu toate că Renoir considera „literatura, dușmanul ereditar al picturii” (citată decupată de Val Gh.).

În trioul nostru, Val este – evident, evident – ticul lui

verbal, prima voce. Evocă, în nota lui Alexandru George, lumea „mic burgheză”, cum îi ziceau comuniștii, de dinaintea lui August 23, a Dorohoiului natal. Chagal și-a luat Vitebskul cu el pretutindena. VGH și-a păstrat și el viziunea nativă. În tîrgul de pe Jijia n-am fost niciodată, dar le văd pe toate: crîșma lui Iancu Roș, zis Iancu Mălai, „La formarea ideilor”, plină de liceenii de la „Grigore Ghica”, parcul unde trona Walter Mărăcineanu-bust, casa lui Costache Enescu și cea în care s-a născut Păstorel, biserica lui Ștefan (1495), pictată de zugravul Anania din Suceava. Hoinăresc pe Strada Mare și văd un Val foarte tînăr, sprijinînd-o, *gentlemanlike*, pe Georgeta Wagner, soția lui de-o viață și de

dincolo de ea. E gătit la ac, așa cum spune Călinescu despre Alecsandri, în lumea zdruncinată din temelii a șepcii proletare.

Val a forțat mereu limita, dar cu gust. Rebelului îi plac rebelii (rebelul Tonitza, rebelul Pallady, rebelul Mihăilescu-Craiu, rebelul Baba), el însuși barbist declarat, opus ciucurenciștilor.

Recent, Val Gheorghiu a venit cu o propunere diaristico-jurnalistică, editată de Institutul European, *Cinci degete-n ochi. Jurnal 1990-2006*. E un cărțoi de 650 de pagini, adunînd show-urile de marți, din „Monitorul”, devenit „Ziarul de Iași”. Spectacolul a început imediat după *dizlocarea din '89* și a tot continuat, gazetarul respectînd cu sfințenie randevuul cu cititorul său, întrerupt doar cînd și-a rupt mîna dreaptă. Val tușează așadar de 17 ani, tot revenind și revăzînd. Cu mult mai mult decît gazetar, decît *scriitor la ziar* ca Tudor Octavian. I s-ar putea spune *prozatar*.

VGH a avut buna intuiție (deține destulă pricepere managerială, cheia și prețul succesului) să-și prezinte „tușele” sub formă de jurnal. Spune N. Manolescu: „Un jurnal are atîta valoare cît are omul care-l scrie”. Iar *Valeur d'or* cu varianta Valorică, așa cum îi spun eu glumărînd și nu prea, are acces la succes.

Ideea centrală a pseudojurnalului: Val Gh. ne cere *trezvie* în această Lupercale, dominată de *mitogoanga* „cu... cînd apare, soarele răsare”. Pictorul Ștefan Boușcă, un nealiniat în celălalt sistem, ieșea din cinema Victoria și îndemna poporimea: „Trezii-vă!”.

Pe cine detestă pamfletarul? Pe *ilicieni*, pe „obediinții de sub pulpana puterii”, pe „mafalda Brucan”, pe „gavre”, pe „albăstroii cu epoleți sub costum”. Ce detestă? „Comunismul rezidual” viciînd gîndirea, „discursurile parpanghele”, „bilanțul pe națiuni”. Într-o sintagmă,

„lumea de zgomote și de furii”.

Nu-i urmez soluția propusă, monarhia (vezi însemnarea din 3 martie '97). Nu cred că mulțimea nu făcea altceva, de 50 de ani, decât să-l aștepte pe rege; bașca faptul că deținem cel mai scump prinț din lume, după cât îl plătește România să-i facă imaginea, actualmente autor, cum e și os regal, cu șapte cărți tipărite. Nu-i urmez toate stadiile (gedesiste) ale atitudinii civice, de la distanțarea de stat la prestația în beneficiul sponsorului. Îi admir însă rigoarea în construcție și veghea pentru concizia expresiei. „Punct și n-am timp”, așa încheie un pamflet, cu o viteză a execuției de invidiat. Ce-i reproșez? Că prea ține cu dinții de o anume tabără intelto și nu-și moderează defel antipatia față de alta, a lui „nea Mărinică” (Sorescu), contra căreia „urinează ca un cartuș”, vorba lui Tzara. Față de Octavian Paler, „Casandra sistematică”, are un *parti-pris* inexplicabil de nedrept. E greu, Messer, să fii Casandră, și sub Iliescu, și sub Constantinescu, și sub Băsescu, trebuie să-mi concezi. Ca și față de Ileana Mălăncioiu: „înverșunarea ei de ani de zile împotriva președintelui Constantinescu, chiar și acum, după ce omul acesta, care a modificat esențial imaginea României în ochii lumii și, din motive oricum dramatice, s-a retras”. Eu i-o înțeleg. Debilul Emil a avut țara în mînuri și n-a știut ce să facă – fir-ar să fie – cu ea.

VGH are destulă literatură în pictură (și invers); are destulă literatură și în gazetărie. Cu alte cuvinte, optez pentru gazetăria lui „ca joc secund, mai pur”: pentru întâmplările cu pictori, vezi magistralele portrete Baba, Craiu, Alupi, Boușcă, pentru *amintirismele* (mulțumesc, Bedros

Horasangian!) socoleze, rana Freud, pentru acel bestiariu avînd în efigie cățelușa din Bucium care-și pierde capul pentru un lup. În vârful scalei, dialogul cu ficțiile, cu progeniturile lui din *Nocturne* (v. însemnarea din 31 decembrie '97).

Val Gheorghiu a șters (slava Bogu!) furios steaua roșie de pe cupola Braunstein, pictată *manu proprie*. A fugit de pictura de for, n-a nemurit cuplul prezidențial defunct, ca atîția plastici bahluieni. N-ar fi pictat scena tancului roșu intrînd în București, înconjurat de mulțimea exultînd, ca Ștefan Constantinescu, nici pe „ostașul eliberator” care i-a omorît doi frați în război. Nu-l văd făcînd *zugrăvituri în oloiu*, cu Ștefan cel Mare, dar deține verdele de Sucevița, tenta plată în descendență nord-moldavă.

Frescangii comuniști și arta lor pompieristică sînt caii de bătaie ai gazetarului, ca și impostura amatoare a pictoreselor de week-end. Nu-i plac nici pictorii de peisaje industriale (a greșit și el cu unul, dăruindu-l unei foste iubiri, dar „*une fois n'est pas coutume*”).

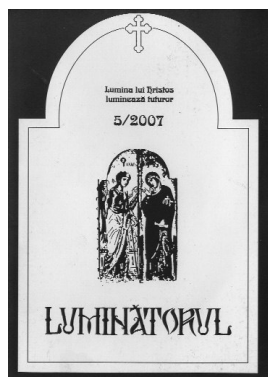
Soluția lui (care este și a mea) e apelul de a cunoaște *abiatrecutul*, ca să nu se mai repete. Dorința lui e și a mea: de-a mișca ceva în România, „în debit de Bahlui, dar să miște!”. Însă de cîte voci redutabile, ca a sa, de cîți lideri redutabili ar fi nevoie să ieșim, în fine, din *starea de Bardo* a tranziției sau cum s-o mai numi?

Personal, cred că salvarea stă tot în pix ori în penel, fiecare *chez soi*. În *Îmblînzitoarea de șerpi*, cum i-a spus Val Gheorghiu metaforei.

La mulți ani, Messer!

Nicole VASILCOVSCHI

PETRU BUBURUZ

- PIATRA BASARABEANĂ A SPERANȚEI

In toamna anului 1937, într-o zi călduroasă de toamnă, mai precis 26 septembrie, se năștea în Durlești, județul Lăpușna, cel care avea să fie un luptător pentru dreptate și înțelegere, părintele Petru Buburuz.

Dincolo de toate titlurile academice, obținute în mari centre teologice europene, respectiv Paris, Sankt Petersburg, rămîne semnificativă lupta părintelui pentru libertate și comuniune între frații din țară și de dincolo de granițe, exemplificînd în acest sens activitatea sa neînteruptă,

începînd din 1989, pentru renașterea spirituală a Basarabiei și participarea la toate simpozioanele pentru românii de pretutindeni.

Fire veselă și activă, părintele Buburuz pare desprins din viitor și ne dovedește că nu există limite care nu pot fi depășite, dar mai ales că există posibilitatea de a învăța mereu din experiența anterioară și de a ne perfecționa. Consider că, dacă ar fi să vorbim despre părintele Buburuz, ar trebui să accentuăm caracterul deschis al acestuia și harul pe care și-l revarsă cu atîta dragoste.

Eu l-aș numi pe părintele Petru Buburuz o piatră de bază pentru cultura basarabeană, o lumîinare veșnic aprinsă pentru speranță, dar și un reper moral deosebit de important pentru tinerii de azi.

